

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตพอเพียงและพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 พฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา
- 2.2. จิตพอเพียง
- 2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย
- 2.4 สมมติฐานของการวิจัย

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 พฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภค พบว่า มีแนวคิดที่น่าสนใจที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ใน 2 แนวคิด คือ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบตะวันตก และแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ โดยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบตะวันตกนั้น ถือว่าการบริโภคเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เลือกซื้อ ใช้หรือจ่ายจ่ายผลิตภัณฑ์ บริการ ความคิดหรือประสบการณ์เพื่อตอบสนองความต้องการหรือ แรงปรารถนาของตน (Solomon, 1992: 2) ในขณะที่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เห็นว่าการบริโภค คือ การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิต (พระธรรมปิฎก, 2542ก: 26) โดยความหมายของการบริโภคตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้ มีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ที่การบริโภคเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างจากแนวคิด เศรษฐศาสตร์แบบตะวันตกที่เน้นการบริโภคเพื่อบำบัดความต้องการและเพื่อให้ได้ความพึงพอใจเป็น สำคัญ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการบริโภคตามแนวคิดทาง เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ได้จำแนกพฤติกรรมการบริโภคของบุคคล ออกเป็น 2 ฝ่าย คือ การบริโภคด้วยตัณหา และการบริโภคด้วยปัญญา โดยเห็นว่าการบริโภคด้วยตัณหา เป็นการ บริโภคเพื่อเสพ เช่น บริโภคอาหารเพื่อความเอร็ดอร่อย ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสวยงาม โอ้อวด แข่งขัน ซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการสนองตัณหา ความสุขของคนอยู่ที่การเสพ ไม่เป็นการสนองความ

ต้องการที่แท้จริงของชีวิต หรือกล่าวได้ว่าไม่ใช่เพื่อคุณภาพชีวิต ส่วนการบริโภคด้วยปัญหาเป็นการบริโภคอย่างไตร่ตรองถึงเหตุผล เช่น บริโภคอาหารเพื่อบรรเทาความหิว เพื่อให้มีกำลังเพื่อปฏิบัติหน้าที่และพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสุภาพเรียบร้อย เพื่อป้องกันความร้อนหรือหนาว ดังนั้นจึงเป็นการบริโภคโดยคำนึงถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริง หรือกล่าวได้ว่าบริโภคพอดี และถ้ามีการบริโภคโดยคำนึงถึงคุณค่าเพียงอย่างเดียวก็ไม่ต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น และทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากนัก (พระธรรมปิฎก, 2542ช: 9-15)

พระเทพเวที (2531: 40-50 อ้างใน วัลลภา อลากบาง, 2548: 27-28) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ สรุปได้ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์มีขมิมา: การได้คุณภาพชีวิต

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลางหรือมีขมิมา ซึ่งก็คือ ความพอดี ได้ดุลยภาพ ความพอดีคือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า ได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองคุณภาพชีวิต เช่น เรื่องการบริโภค หากบริโภคแล้วเกิดคุณภาพชีวิตขึ้น นั่นคือการบริโภคที่สำเร็จผลเพราะคุณภาพชีวิตจะเป็นฐานสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ทำให้ชีวิตมีความดีงามยิ่งขึ้น ดังนั้นเวลาจะบริโภคอะไรจะต้องพิจารณาไตร่ตรองว่าบริโภคสิ่งนั้นเพื่ออะไร หากเป็นการบริโภคเพื่อความสุขภาพดี เพื่อเกื้อกูลต่อการมีชีวิตที่ดี เพื่ออยู่เป็นสุข ก็จัดว่าเป็นความพอดี ถ้าบริโภคแล้วได้รับแต่ความพึงพอใจ ไม่รู้จักเหตุผลของการบริโภค การบริโภคลักษณะนี้อาจเกิดโทษแก่ชีวิต ทำให้เสียคุณภาพชีวิต ดังนั้นการบริโภคจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเป็นเครื่องมือสนับสนุนกระบวนการพัฒนาตนของมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการบริโภคซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอาจเป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในแง่บวกเมื่อบริโภคอาหาร นอกจากจะทำให้อิ่มแล้วยังทำให้มีกำลังกาย กำลังความคิด พิจารณาเรื่องที่เจริญปัญหาต่อไป ในแง่ลบคือคนสามารถมีความพึงพอใจจากการไม่บริโภคแต่ได้รับคุณภาพชีวิต เช่น ความพึงพอใจที่เกิดจากการกินน้อยลง หรือการอดอาหารครั้งนั้นเป็นการฝึกหัดตนเอง พุทธเศรษฐศาสตร์จะไม่ใช้ความพอใจเป็นตัวตัดสินอรรถประโยชน์ หากความพอใจนั้นไม่มาพร้อมกับการได้คุณภาพชีวิต ดังนั้นสินค้าและบริการที่จัดว่ามีอรรถประโยชน์จะต้องสามารถทำให้เกิดความพอใจและเสริมคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค

2. เศรษฐศาสตร์มีขมิมา: ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความหมายอีกอย่างหนึ่งของความพอดีคือการไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงชีวิตทั้งปวง หากเรียกเป็นศัพท์สมัยใหม่ก็คือ “ระบบนิเวศ” ซึ่งหมายถึงระบบชีวิตทั้งหมดที่สัมพันธ์กันในสภาพแวดล้อม เรื่องการไม่เบียดเบียนกันเป็นหลักที่พุทธศาสนาใช้ตัดสินพฤติกรรมมนุษย์ในทุกกรณี โดยเฉพาะในการบริโภค หลักการทางเศรษฐศาสตร์สัมพันธ์กับระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างที่ประสานและเกื้อกูลต่อกันคือ มนุษย์

ธรรมชาติและสังคม ธรรมชาติมีความหมายตรงกับคำว่าระบบนิเวศ ดังนั้นเศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงเน้นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ต้องเป็นการพัฒนาหรือเสริมคุณภาพชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นคือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบนิเวศ เช่น ไม่ใช้สารเคมีกำจัดพืชรบกวนแมลงในการผลิต เพราะจะส่งผลในด้านการทำลายสุขภาพของผู้ผลิตซึ่งเป็นเกษตรกร ทำลายสุขภาพของผู้บริโภคและทำลายสภาพแวดล้อม

องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้การรู้จักบริโภคด้วยปัญญา

ในทางพุทธศาสนามีคัมภีร์หมวดหนึ่งที่กล่าวถึงหลักในการบริโภคหรือการบริโภคด้วยปัญญาไว้ดังนี้ (พระธรรมปิฎก, 2543ก: 19)

1. บริโภคด้วยความรู้ตระหนักว่าการมี-ใช้-บริโภคสิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็นจุดหมายของชีวิต แต่เป็นปัจจัยช่วยเกื้อหนุนให้สามารถพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่สูงขึ้นไป
2. บริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคใช้สอยนั้นๆ เช่น สวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องเท้ามิให้เป็นอันตรายและช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวกรวดเร็ว มิใช่เพื่ออวดฐานะ
3. บริโภคโดยจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภทและคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภคตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารให้พอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี
4. สามารถละเว้นหรือเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่น สิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น

จากหลักการบริโภคข้างต้น จึงจำแนกพฤติกรรมที่สะท้อนการบริโภคด้วยปัญญาเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (วัลนิกา ฉลากบาง, 2548:31)

1. การฉลาดเลือก หมายถึง การเลือกซื้อหรือเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ ข่าวสาร บริการและเวลา โดยคำนึงถึงคุณภาพและคุณประโยชน์เป็นหลัก มากกว่าการคำนึงถึงคำโฆษณาชักจูง ราคาและรูปลักษณะของสิ่งนั้น
2. การเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโภค หมายถึง ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการบริโภคว่าเป็นการยังชีพให้อยู่ต่อไปเพื่อจะได้ทำหน้าที่และปฏิบัติงานอื่น ๆ ได้สำเร็จ
3. การวิเคราะห์คุณโทษและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง หมายถึง การคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นถ้าบริโภคหรือดำเนินชีวิตตามความรู้สึกพอใจหรือตามกระแสสังคม ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภคและละเว้นสิ่งที่จะทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน

สำหรับแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมที่บ่งชี้การรู้จักบริโภคด้วยปัญญาของเด็กและเยาวชนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 36-37 อ้างใน วัลนิกา ฉลากบาง, 2548: 31) ได้วิเคราะห์ว่าประกอบด้วย พฤติกรรมการเลือกรับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คือ ปัจจัย 4 สิ่งของและเครื่องใช้ ข้อมูลข่าวสาร การนัดหมาย การนัดพบและสังคม วิทยาการและเทคโนโลยี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามสำหรับการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 4 องค์ประกอบ คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา พฤติกรรมการบริโภคสิ่งของและเครื่องใช้ด้วยปัญญา พฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยปัญญา และพฤติกรรมการบริโภคสื่อด้วยปัญญา โดยจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องคณะผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการบริโภคด้วยปัญญาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา

พฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ในการตัดสินใจที่จะเลือกอาหาร สิ่งของและเครื่องใช้ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และสื่อ ด้วยความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่ทำให้ตนเอง ผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเดือดร้อนหรือเสียหาย จำแนกออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา พฤติกรรมการบริโภคสิ่งของและเครื่องใช้ด้วยปัญญา พฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยปัญญา และพฤติกรรมการบริโภคสื่อด้วยปัญญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พฤติกรรมการบริโภคอาหารด้วยปัญญา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ในการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อหรือรับประทานอาหาร ด้วยความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริง รู้จักประมาณในการบริโภคและละเว้นหรือเลิกบริโภคสิ่งที่ทำลายสุขภาพ

พฤติกรรมการบริโภคสิ่งของและเครื่องใช้ด้วยปัญญา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ในการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อหรือเลือกใช้สิ่งของและเครื่องใช้ ด้วยความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริง คำนึงถึงคุณภาพและประโยชน์มากกว่าการคำนึงถึงคำโฆษณาชักจูง ราคาและรูปลักษณ์ภายนอก

พฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยปัญญา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ในการตัดสินใจที่จะเลือกใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้วยความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริง การรู้จักใช้ให้ถูกต้องและได้ผลคุ้มค่า การช่วยให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีการคงอยู่หรือสูญเสียน้อยที่สุด

พฤติกรรมการบริโภคสื่อด้วยปัญญา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ในการตัดสินใจที่จะเลือกรับและใช้สื่อ ด้วยความเข้าใจในคุณค่าและ

ประโยชน์ที่แท้จริง โดยเลือกรับและใช้สื่อในทางสร้างสรรค์ มีการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายและเป็นประโยชน์เพื่อขยายขอบเขตความรู้ และมีการเปิดรับสื่ออย่างมีสติโดยไม่คล้อยตามความเชื่อและค่านิยมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนหรือเสียหาย

2.2. จิตพอเพียง

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “จิตพอเพียง” เป็นจิตลักษณะที่มีความ “พอเพียง” ซึ่งอาจแยกออกเป็นตัวแปรย่อย 4 ตัวแปร ดังนี้ (เย็นใจ เลหาทณิข, 2552: 5)

1. จิตลักษณะแห่งความพอประมาณ คือ มีความรู้จักพอ รู้ว่าอะไรพอเหมาะ หรือพอควร หรือพอดี เป็นปรัชญา “ทางสายกลาง” ที่เน้นสมดุลใน “การแสวงหา” กับ “ความต้องการ” “การลงทุน” กับ “เงินออม” ที่ออมไว้ได้ ไม่ลงทุนจนเกินตัว การบริโภคที่ยืดความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยและการผลิตตามแนวทางสายกลาง เป็นต้น

2. จิตลักษณะแห่งความมีเหตุผล เป็นจิตลักษณะที่เคารพในเหตุผลความเป็นจริงตามหลักวิทยาศาสตร์และตามกฎกติกาสังคมซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป ปฏิเสธผลที่ปราศจากเหตุหรือยอมรับเหตุที่ไม่สามารถอธิบายได้ เป็นต้น

3. จิตลักษณะที่ก่อปรด้วยคุณธรรม จริยธรรม เป็นจิตลักษณะที่ระบุไว้ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน อดกลั้น และอดออม ความประหยัด ความโอบอ้อมอารีรู้จักแบ่งปัน ความยึดมั่นในการใช้สติปัญญาดำเนินชีวิต ความยึดมั่นในการละวางความชั่ว และปฏิบัติตามศาสนธรรม

4. จิตลักษณะที่มีภูมิคุ้มกันตนเอง เป็นจิตลักษณะที่ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เสี่ยง แต่มีความรอบคอบระมัดระวัง ยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงผู้อื่น มีจิตใจใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองเป็นนิสัย

นักวิชาการในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์เห็นว่าการที่บุคคลจะเป็นคนดีที่เก่งและมีความสุขได้นั้น การมีจิตลักษณะที่แสดงถึงความพอเพียงก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2552: 10-12)

จิตลักษณะที่แสดงถึงความพอเพียงเป็นตัวแปรที่สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงอธิบายสรุปได้ว่า ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ นักทฤษฎี และ

นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (เย็นใจ เลหาวิช, 2552: 2)

จากแนวพระราชดำริข้างต้นนักวิจัยในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์นำโดย ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2551) จึงได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างตัวแปรด้านจิตลักษณะเพื่อที่จะอธิบายถึงจิตลักษณะของบุคคลที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเรียกชื่อว่า “จิตพอเพียง” ซึ่งจำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าความดี โดยนักวิจัยกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าถ้าบุคคลใดมี “จิตพอเพียง” ในระดับสูง ก็จะไปสู่การมี “พฤติกรรมพอเพียง” อีกทอดหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีงานวิจัยหลายชิ้นที่ให้ข้อสรุปที่ตรงกันว่าจิตพอเพียงเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่สำคัญของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพอเพียงพอประมาณของบุคคล อาทิ พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (นิภาพร โชติสุตเสนห์, 2545) พฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมการออมเงิน พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (จิตติพร ไวโรจน์วิทยากร, 2551) พฤติกรรมรับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 2 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมพัฒนาตนเองด้านการเรียน และพฤติกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน (จีรพัฒน์ ศิริรักษ์, 2555) เป็นต้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงคาดว่าจิตพอเพียงน่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาในการศึกษาคั้งนี้

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบของตัวแปรจิตพอเพียงก็พบผลที่สอดคล้องกันว่าแต่ละองค์ประกอบเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่สำคัญของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพอเพียงพอประมาณของบุคคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความมีเหตุมีผล

ความมีเหตุมีผลเป็นลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับการคิด การใช้สติและปัญญาเกี่ยวกับประเด็น เรื่องราว หรือปัญหาต่างๆ นักวิชาการทำการศึกษาเกี่ยวกับการคิดอย่างมีเหตุผลหรือการใช้เหตุผลของบุคคลในลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเห็นความสำคัญของลักษณะดังกล่าวที่มีต่อการดำเนินชีวิตที่ดีของบุคคลจึงได้ทรงกำหนดให้เป็น 1 ใน 3 องค์ประกอบสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (โกศล มีคุณ, 2552: 2)

ความมีเหตุมีผลมีความสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1) ทำให้ได้ใช้ข้อมูลเพื่อการคิด แก้ปัญหา ตัดสินใจ การที่บุคคลได้ใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการคิดเพื่อแก้ปัญหา ตัดสินใจในเรื่องใดๆ ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจ เห็นช่องทางหรือคำตอบของปัญหาได้ง่าย มีเหตุผล มีน้ำหนักในการอธิบายการตัดสินใจครั้งนั้น 2) ทำให้ได้คิดอย่างรอบคอบในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ เมื่อเผชิญ

ปัญหาถ้าบุคคลมีสติและใช้ความคิดอย่างรอบคอบ คิดถึงสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คิดถึงผลที่จะเกิดตามมา ทั้งที่เกิดกับตนเอง ผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เกิดกับสังคมใกล้ตัวและไกลตัว ก่อนการตัดสินใจก็มักจะทำให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจครั้งนั้นจะมีความเหมาะสมเกิดผลดี และ 3) ทำให้ได้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ ความมีเหตุมีผลเป็นการคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งอาจมีความละเอียดลึกซึ้งในระดับที่แตกต่างกันออกไป การที่บุคคลคิดอย่างมีเหตุผลจึงต้องใช้ปัญญา การแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องที่ไม่ละเอียดลึกซึ้งมาก อาจใช้ปัญญาไม่มาก แต่ถ้าเป็นเรื่องละเอียดลึกซึ้งมาก จำเป็นต้องใช้ปัญญามาก อย่างไรก็ตามแม้บุคคลจะมีทุนทางปัญญาไม่เท่าเทียมกัน แต่การได้ใช้ปัญญาในการคิด แก้ไขปัญหาบ่อยๆ ก็จะช่วยให้อาสาสมัครมีพัฒนาการขึ้นได้ การคิดอย่างมีเหตุมีผลจึงนอกจากทำให้สามารถแก้ปัญหา ตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพแล้ว ยังช่วยให้อาสาสมัครได้ใช้ปัญญาและเกิดความงอกงามทางปัญญาอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าความมีเหตุมีผลทำให้อาสาสมัครคิดก่อนทำ ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของตน การคิดอย่างรอบคอบอย่างมีเหตุมีผล ใช้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในการตัดสินใจจึงจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตและมีชีวิตอยู่อย่างสมดุล พอประมาณ และพอเพียง (โกศล มีคุณ, 2552: 2, 14)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันว่าความมีเหตุมีผลหรือความสามารถของบุคคลในการคิด การใช้สติและปัญญา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่น่าปรารถนา อาทิ งานวิจัยของอรพินทร์ ชูชมและคณะ (2550) ซึ่งได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้และขจัดโทรศัพท์มือถือ-แบตเตอรี่ของคนไทย โดยได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้โทรศัพท์มือถือในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นนักเรียน นักศึกษา และบุคคลจากอาชีพต่างๆ จำนวน 2,176 คน พบว่าการตระหนักรู้ถึงผลดีของการขจัดแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ และการตระหนักรู้ถึงผลเสียของการขจัดแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ สามารถเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ร่วมทำนายความตั้งใจขจัดแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถืออย่างเหมาะสม งานวิจัยของปราณี จ้อยรอดและคณะ (2553) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 314 คน พบว่า การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นตัวแปรสำคัญหนึ่งในการทำนายพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ และงานวิจัยของลำตวน ศรีพรหมมาตและคณะ (2554) ซึ่งได้ทำการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิตด้านสื่อศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง การพัฒนาทักษะชีวิตสื่อศึกษาจากสื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ด้วยนวัตกรรมแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยได้ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 –มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 277 คน พบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยให้มีพฤติกรรมด้านรู้เท่าการใช้อินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ และมีพฤติกรรมด้านก้าวทันสื่ออินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ดีขึ้น เป็นต้น

การมีภูมิคุ้มกันตน

ภูมิคุ้มกันตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญงอกงามในชีวิตที่จะช่วยประคับประคองบุคคลให้เป็นคนที่ที่เก่ง มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต (ดุงเตือน พันธุมนาวิน, 2552: 1) การมีภูมิคุ้มกันตนถือว่าเป็นการเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะรับการโจมตีหรือการชักจูงโดยให้บุคคลนั้นถูกโจมตีหรือยั่วอย่างอ่อนๆ ในประเด็นที่กระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อ เมื่อถูกโจมตีเช่นนี้ บุคคลก็จะหาข้อมูลหลักฐานมาลบล้างการโจมตีนั้น ทำให้มีความรู้และทัศนคติที่เพิ่มขึ้น จนเกิดภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งมากขึ้นตามไปด้วย หลังจากนั้นถ้าบุคคลจะถูกโจมตีหนักขึ้นในเรื่องเดียวกันนี้ บุคคลก็จะสามารถโต้ตอบและปฏิเสธการชักจูงนั้นได้ไม่ยาก หลักการนี้ก็เปรียบเสมือนการปลูกผีสร้างภูมิคุ้มกันตนเชื่อโรคนั่นเอง (McGurie, 1961 อ้างใน ดุงเตือน พันธุมนาวิน, 2552: 2)

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน เป็นลักษณะสำคัญหนึ่งของการมีความพอเพียง อันเป็นสาเหตุของการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสมดุล และความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในที่เกิดขึ้นได้ โดยบุคคลที่มีภูมิคุ้มกันมาก จะมีความพร้อมทางการรู้คิด แรงจูงใจ และวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงพอที่จะจัดการสถานการณ์ที่ยั่วหรือการถูกปลุกปั่นโจมตีจากบุคคลอื่นที่มุ่งสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือทัศนคติด้วยจิตลักษณะที่แข็งแกร่ง และความสามารถในการเตรียมตนหลายด้าน (งามตา วนินทานนท์, 2552: 6)

ภูมิคุ้มกันตนมีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะหลายประการ อย่างไรก็ตามงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันตนตามความหมายของดุงเตือน พันธุมนาวินและงามตา วนินทานนท์ (2551) ที่ได้ศึกษาภูมิคุ้มกันตน โดยแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมองโลกในแง่ดี ความชอบเสียง สติสัมปชัญญะ และการจัดการความเครียด และเชื่อว่าจิตลักษณะด้านภูมิคุ้มกันตนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจนกับพฤติกรรมผลผลิต และผลลัพธ์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่ พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เช่น พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมประหยัด เป็นต้น พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมรับผิดชอบ เป็นต้น และพฤติกรรมจริยธรรม เช่น พฤติกรรมทำตามกฎระเบียบ เป็นต้น ซึ่งจะนำไปสู่ผลผลิต และผลลัพธ์ที่สำคัญ ได้แก่ ประสิทธิภาพในงาน ความมั่นคงยั่งยืน ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และการมีจิตที่เป็นสุข (Psychological well-being) (งามตา วนินทานนท์, 2552: 15-16)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิคุ้มกันตนกับพบผลที่สอดคล้องกันว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เกี่ยวกับความพอเพียงหลายประการ เช่น งานวิจัยของสิริมล อีระประทีป (2549) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรักษานวลสงวนตัวของนักเรียนหญิงสายอาชีวศึกษาที่มีอายุระหว่าง 15 ถึง 22 ปี ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด จำนวน 501 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครองในเรื่องการรักษานวลสงวนตัวมาก ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมาก

อยู่ในแหล่งข้อมูลมาก และมีการเปิดรับข่าวสารทางเพศมาก ซึ่งก็เปรียบเสมือนการมีภูมิคุ้มกันตนมาก เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์การคบเพื่อนอย่างหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์มากกว่ากลุ่มตัวอย่างประเภทตรงข้าม งานวิจัยของอนรรฆมนงค์ เรียบร้อยเจริญ (2549) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการระหว่างบ้าน โรงเรียน และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 5 จำนวน 480 คน จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร 2 ประเภท คือ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการก้าวอย่างเข้าใจ และโรงเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการก้าวอย่างเข้าใจ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครองมาก ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมาก และรับรู้ความเสี่ยงมากหรือมีภูมิคุ้มกันตนมาก จะเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมป้องกันการคุกคามทางเพศและมีพฤติกรรมป้องกันตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างประเภทตรงข้าม งานวิจัยของนิศากร สนามเขต (2550) ที่ศึกษาการมีภูมิคุ้มกันภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังพบว่าการมีภูมิคุ้มกันทางจิตสูง เป็นตัวทำนายสำคัญอันดับที่ 1 ของพฤติกรรมป้องกันเพื่อนจากสิ่งไม่ดี งานวิจัยของจิตติพร ไวโรจนวิทยาการ (2551) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 482 คน ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด พบว่า การเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญหนึ่งของการมีภูมิคุ้มกันตน เป็นตัวทำนายที่สำคัญหนึ่งของพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต) กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่มีสติสัมปชัญญะสูงเท่าใดก็มีพฤติกรรมใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมมากเท่านั้น งานวิจัยของกฤตย์ดิวัฒน์ ฉัตรทองและคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตเทศบาลเมืองชุมพร จำนวน 600 คน พบว่า การรับความรู้ทางด้านสุขภาพจากโรงเรียน (การได้รับภูมิคุ้มกันตน) เป็นตัวทำนายที่สำคัญหนึ่งของพฤติกรรมมารับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ งานวิจัยของอรพินทร์ ชุชมและคณะ (2554) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันตนของเยาวชน ที่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 800 คน พบว่า ภูมิคุ้มกันทางจิตส่งผลโดยตรงทางบวกต่อคุณภาพของเยาวชน และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังพบว่าภูมิคุ้มกันทางจิตมีบทบาทเป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะและปัจจัยครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของเยาวชน และยังพบว่าภูมิคุ้มกันทางจิตทำหน้าที่เป็นทั้งปัจจัยที่ปกป้องภัยคุกคามต่างๆ ที่มีต่อบุคคลแล้วยังทำหน้าที่เป็นปัจจัยส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคคลมีชีวิตที่มีคุณภาพร่วมด้วย และงานวิจัยของวันวิสา สรีระศาสตร์และคณะ (2555) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุด้านสถานการณ์ทางสังคม และการมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยของนักเรียน

หญิงระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 597 คน พบว่า การมีภูมิคุ้มกันทางจิต เป็นตัวทำนายที่สำคัญหนึ่งของพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย และพฤติกรรมสนับสนุนให้เพื่อนใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย เป็นต้น

การรับรู้คุณค่าความดี

การรับรู้คุณค่าความดีเป็นลักษณะทางจิตประการหนึ่งของบุคคลที่เป็นการรับรู้ว่าคุณค่าอื่น ๆ ทำความดีอะไรให้แก่ตนเองบ้างและเราได้รับผลประโยชน์จากการทำความดีของเขาอะไรบ้าง เป็นจิตลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่เป็นคนดี ในประเทศไทยการศึกษาด้านการรับรู้คุณค่าความดีที่ผู้อื่นทำให้ จะใช้ชื่อตัวแปรว่า “ความกตัญญู” การรับรู้คุณค่าความดี เป็นจิตลักษณะหนึ่งที่เกิดจากการรับรู้สิ่งที่ดี ที่มีคุณค่า ที่มีบุคคลหรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ กระทำให้แล้วเกิดจิตสำนึก พร้อมกระทำการตอบแทน เป็นความรู้สึกของการเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่น เห็นอกเห็นใจ เป็นจิตสำนึกของความรู้สึก รับผิดชอบในการกระทำการตอบแทนต่อการที่ตนได้รับสิ่งดีๆ จากผู้อื่น จากสังคม ชุมชน จากประเทศชาติ หรือจากโลกและสิ่งแวดล้อมทั้งปวง การรับรู้คุณค่าความดีเป็นความรู้สึกที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ายิ่งต่อสังคมมนุษย์ เพราะผู้ที่มีการรับรู้คุณค่าความดีจะกระทำแต่พฤติกรรมทางบวก โดยเริ่มจากการรับรู้เรื่องต่างๆ ที่เข้าใจชีวิตในทางบวก มองโลกในแง่ดี ส่งผลต่อการมีสุขภาพจิตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพอเพียง ไม่หลงในวัตถุนิยม มีความเชื่อทางศาสนา มีความเอื้ออาทรต่อสังคม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความรู้สึกในทางลบ เช่น ความอิจฉาริษยา ความโกรธ ความเกลียดชัง ความมั่งร้ายในระดับต่ำ

นอกจากนี้ยังพบว่ามีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงผลสอดคล้องกันว่าการรับรู้คุณค่าความดีหรือความกตัญญูเป็นจิตลักษณะที่มีความสำคัญต่อการมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ อาทิ พฤติกรรมรับผิดชอบ พฤติกรรมเอื้อสังคม พฤติกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (อุบล เลี้ยววาริณ, 2552: 2-5, 27) รวมถึง ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความมีคุณธรรมประจำใจ ความสนใจคุณธรรมจากสื่อ (ปัทมา ปรัชญาเศรษฐ, 2548) เป็นต้น

ความหมายของจิตพอเพียง

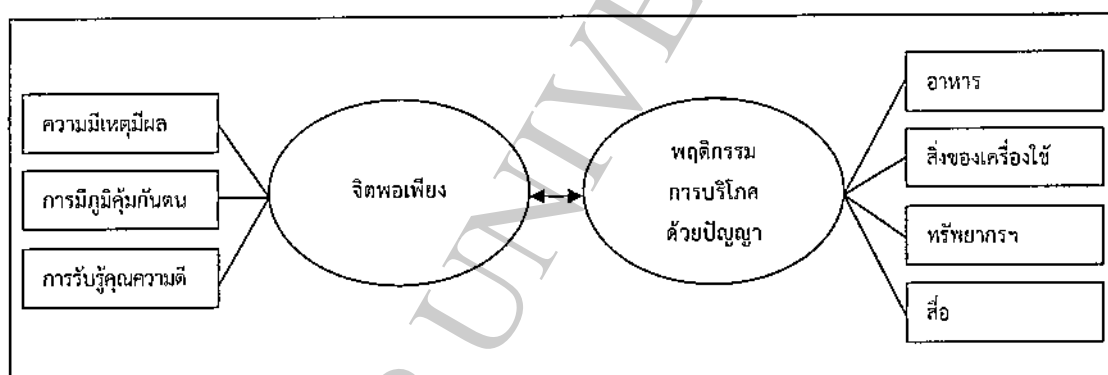
จิตพอเพียง หมายถึง จิตลักษณะของบุคคลที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกออกเป็น 3 ตัวแปร ได้แก่ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าความดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ความมีเหตุมีผล หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวกับการคิดแบบเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การใช้สติและปัญญาในการแก้ไขเรื่องราวหรือปัญหาต่างๆ (โกศล มีคุณ, 2551: 22)

2) การมีภูมิคุ้มกันตน หมายถึง การที่บุคคลเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะรับการโจมตีหรือการชักจูง โดยการรับการโจมตีหรือยั่วอย่างอ่อนๆ ในประเด็นที่กระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อ ซึ่งเมื่อถูกโจมตีเช่นนั้น บุคคลจะหาข้อมูลหลักฐานมาลบล้างการโจมตีนั้นทำให้มีความรู้และเจตคติที่เพิ่มขึ้นจนเกิดภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งมากขึ้นตามไปด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2552: 2-3)

3) การรับรู้คุณค่าชีวิต หมายถึง ภาวะทางจิตใจของบุคคลที่มีการรับรู้ประโยชน์หรือคุณค่าที่ตนได้รับการปฏิบัติอย่างดี จากบุคคลอื่น สิ่งอื่น ก่อให้เกิดความตระหนัก ความซาบซึ้งและความสำนึกที่จะกระทำการตอบแทนทั้งทางตรงและ/หรือทางอ้อม (อุบล เลี้ยววาริณ, 2551: 34-35)

2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.4 สมมติฐานของการวิจัย

ชุดตัวแปรจิตพอเพียงและชุดตัวแปรพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กัน ทั้งกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามประเภทของโรงเรียน